گزارش

سخنگوی وزارت امور خارجه:

برنامه‌ای برای گفت‌وگو با آمریکا نداریم

وحیده کریمی: نشست خبری دیروز اسماعیل بقایی، سخنگوی وزارت امور خارجه، در ساختمان این وزارتخانه برگزار شد و با حضور برادر شهید محمدرضا صدیقی‌صابر، دانشمند هسته‌ای که در حمله رژیم اسرائیل به خانواده‌اش به شهادت رسید، رنگ و بویی خاص به خود گرفت. بقایی ضمن ارائه گزارش مستندسازی جنایت‌های رژیم اسرائیل، تأکید کرد که وزارت خارجه پیگیر حقوق خانواده‌های شهدا در مجامع بین‌المللی است. او همچنین به موضوعات مهم منطقه‌ای مانند مواضع ایران درباره کریدور زنگزور، وضعیت سفارتخانه‌های اروپایی در تهران و برنامه‌های گفت‌وگو با تروئیکای اروپایی درباره رفع تحریم‌ها پرداخت و موضع کشورمان درباره مذاکرات با آمریکا را روشن کرد. سخنگوی وزارت خارجه درباره رایزنی‌های تهران با روسیه و چین و نیز تحولات سیاسی-دیپلماتیک در مسیر همکاری‌های منطقه‌ای و جهانی، جزئیات قابل توجهی را تشریح کرد. در ادامه نشست دیروز؛ سخنگوی وزارت خارجه در پاسخ به سؤالی در مورد اظهارات اخیر رئیس‌جمهور آذربایجان درمورد کریدور زنگزور با اشاره به مواضع پیشین ایران گفت: ایجاد معابر جدید نباید خدشه‌ای نسبت به حاکمیت کشورهای منطقه و مرزهای شناخته‌شده سرزمینی وارد کند و با تغییرات ژئوپلیتیک منطقه‌ای همراه باشد. وی ادامه داد: در مواردی صحبت‌ها و موضع‌گیری کشورهای دیگر در حوزه قفقاز، شاید سوءتفسیر می‌شود و دقیق در رسانه‌ها بیان نمی‌شود که این خود باعث سوءتفاهم می‌شود.

سفارتخانه‌های فرانسه، انگلیس و آلمان در تهران فعال‌اند

سخنگوی وزارت خارجه همچنین در پاسخ به سؤالی گفت: خیلی از سفارتخانه‌های خارجی که به دلیل نگرانی از تحولات مربوط به تجاوز رژیم صهیونیستی به ایران نفرات خود را کم کرده یا تعطیل کرده بودند، مجددا فعالیت‌های خود را در تهران آغاز کرده‌اند. وی افزود: اکنون سه کشور اروپایی فرانسه، انگلیس و آلمان، سفرای آنها در تهران حضور دارند و فعالیت سفارتخانه‌های آنها ادامه دارد.

معاون مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا در نشست روز جمعه ایران و تروئیکا حضور دارد

سخنگوی وزارت خارجه همچنین گفت: نشست ایران و تروئیکای اروپایی در سطح معاونان وزارت خارجه روز جمعه در استانبول برگزار می‌شود. وی افزود: در این نشست معاون مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا نیز حضور دارد.

رفع تحریم‌ها و مباحث مربوط به برنامه هسته‌ای ایران در جلسه ایران و تروئیکا مطرح خواهد شد

بقائی همچنین گفت: موضوع گفت‌وگوهای روز جمعه روشن است، رفع تحریم‌ها و مباحث مربوط به برنامه هسته‌ای ایران حتما به صورت جدی در این جلسه مطرح خواهد شد و ما مطالبات خود را بیان می‌کنیم.

اروپایی‌ها باید در برابر موضع‌گیری‌های خود در پی تجاوز به ایران، پاسخ‌گو باشند

این دیپلمات ارشد جمهوری اسلامی ایران در ادامه گفت: کشورهای اروپایی در جریان حمله رژیم صهیونیستی و آمریکا به ایران و تأسیسات هسته‌ای کشورمان نه تنها این حملات را محکوم نکردند، بلکه از آن حمایت کردند و آنها باید در برابر این نوع موضع‌گیری‌های خود پاسخ‌گو باشند.

فعلا برنامه‌ای برای گفت‌وگو با آمریکا نداریم

سخنگوی وزارت خارجه همچنین در پاسخ به سؤالی در مورد گفت‌وگوهای ایران و آمریکا گفت: من امروز در مورد گفت‌وگوهای ایران و اروپا توضیح دادم، در ارتباط با آمریکا فعلا برنامه‌ای برای گفت‌وگو با آمریکا نداریم. وی ادامه داد: بارها ما گفته‌ایم که دیپلماسی از نظر ما یک ابزار و فرصت برای صیانت از منافع ملی ایران است و هر موقع به این نتیجه برسیم که باید از آن در جهت تحقق منافع ملی ایران استفاده کنیم، در این ارتباط دریغ و کوتاهی نخواهیم کرد.

نشست سه‌جانبه چین، روسیه و ایران در تهران برگزار می‌شود

سخنگوی وزارت خارجه همچنین در ارتباط با رایزنی‌های ایران با روسیه و چین در ارتباط با موضوع مکانیسم ماشه و تهدیدهای اروپایی‌ها در این زمینه گفت: روسیه و چین هر دو عضو برجام و شورای امنیت سازمان ملل هستند و در هر روندی که در این زمینه شکل بگیرد، می‌توانند نقش ایفا کنند. وی ادامه داد: ما روابط خوبی با روسیه و چین داریم، طی یک سال گذشته در ارتباط با موضوع مکانیسم ماشه گفت‌وگوهای خوبی با چین و روسیه داشته‌ایم. وی ادامه داد: (سه‌شنبه) قرار است نشست سه‌جانبه چین، روسیه و ایران در تهران در سطح مدیران کل برگزار شود که در آن موضوع هسته‌ای نیز مطرح خواهد شد.

هیچ مبنا و دلیلی برای بازگشت تحریم‌های لغوشده علیه ایران وجود ندارد

بقائی ادامه داد: ما در رایزنی‌های مستمر و مداوم هستیم که مانع اجرای این مکانیسم یا کاهش اجرای تبعات آن باشیم البته همان‌طورکه گفتم از نظر حقوقی، منطقی، اخلاقی و سیاسی هیچ مبنا و دلیلی برای بازگشت تحریم‌های لغوشده علیه ایران وجود ندارد.

لاریجانی به عنوان فرستاده ویژه رئیس‌جمهور، حامل پیام و دیدگاه کلان ایران به پوتین بود

بقائی در پاسخ به سؤالی در مورد سفر «علی لاریجانی»، مشاور مقام معظم رهبری، به مسکو و دیدار وی با پوتین و اینکه آیا وزارت خارجه در جریان این سفر بوده است، گفت: آقای لاریجانی به عنوان فرستاده ویژه رئیس‌جمهور، حامل پیام و دیدگاه کلان جمهوری اسلامی ایران راجع به تحولات منطقه، تحولات بین‌المللی و همین‌طور روابط دوجانبه بودند. وی افزود: ایشان دیدار خیلی خوبی با رئیس‌جمهور روسیه داشتند که در آن، در مورد طیف متنوعی از موضوعات به‌ویژه روابط دوجانبه و مسائل منطقه‌ای بعد از تحولات سه، چهار هفته اخیر بحث و گفت‌وگو کردند. وی ادامه داد: این امر متعارفی است که کشورها به فراخور تحولات و با توجه به اهمیت موضوعات، فرستاده‌هایی را به کشورهای هدف اعزام کنند. ایشان قبلا هم در همین جایگاه سفرهایی را از جمله به روسیه داشتند، بنابراین این امر متعارفی است و وزارت خارجه هم در جریان این سفر بود.

به شدت از رویکرد آلمان نسبت به ایران گله‌مندیم

بقائی همچنین در پاسخ به سؤالی از یک خبرنگار آلمانی در ارتباط با نقش آلمان در مذاکرات استانبول که روز جمعه برگزار می‌شود، گفت: ما به شدت از رویکرد آلمان نسبت به ایران به‌خصوص در یک ماه اخیر گله‌مند هستیم. این دیپلمات ارشد جمهوری اسلامی ایران با اشاره به حمایت آلمان از حملات اسرائیل و آمریکا به ایران گفت: مقامات آلمان از تعابیر نامناسبی در ارتباط با حمله رژیم صهیونیستی به ایران استفاده کردند و گفتند که این رژیم مشغول کار کثیف در ایران برای ماست. این از لحاظ حقوقی، مسئولیت بین‌المللی برای دولت آلمان ایجاد کرده و می‌کند چون یک اقدام تجاوزکارانه را توجیه می‌کند و می‌پذیرد که آلمان بخشی از این تجاوز است.

ادامه در صفحه ۳

واکاوی روابط ایران و چین در جریان جنگ ۱۲ روزه و پس از آن، در گفت‌وگو با محمد کشاورززاده

رقص اژدهای زرد

عبدالرحمن فتح‌الهی: رویکرد چین در قبال ایران، به‌ویژه پس از تجاوز ۱۲روزه اسرائیل، نمایانگر سیاستی دوپهلو و محتاطانه است که با ادعای روابط راهبردی دو کشور در تضاد قرار دارد. هرچند تهران و پکن در سال‌های اخیر با امضای قراردادهایی مانند توافق ۲۵ساله و عضویت مشترک در سازمان‌هایی همچون بریکس و شانگهای بر هم‌گرایی تأکید داشته‌اند، اما در بزنگاه‌های امنیتی و نظامی، چین از حمایت‌های ملموس نظامی خودداری کرده است. تکذیب‌های مکرر پکن درباره صادرات تسلیحات، ازجمله فروش جنگنده J-۱۰C یا سامانه HQ-۹B، در حالی صورت می‌گیرد که گزارش‌هایی از تحویل این تجهیزات پس از آتش‌بس و از مسیر تهاتر نفتی منتشر شده‌اند. این تناقض آشکار، به وضوح حاکی از اولویت منافع اقتصادی و دیپلماتیک چین با غرب و کشورهای عربی بر تعهد به ایران است. پکن با در پیش گرفتن سیاست ابهام و بی‌طرفی، تلاش می‌کند موازنه‌ای شکننده میان ایران، رقبای منطقه‌ای آن و قدرت‌های غربی حفظ کند. بااین‌حال، در شرایطی که امنیت ملی ایران در معرض تهدید مستقیم قرار گرفته، احتیاط بیش از حد چین، اعتماد تهران را نسبت به پکن به‌شدت متزلزل کرده است. ایران، با وجود فشار تحریم‌ها و محدودیت دسترسی به تسلیحات پیشرفته، حق مشروعی برای دفاع از خود دارد و در این مسیر نمی‌تواند تنها به وعده‌های غیرقابل اتکای چین یا روسیه بسنده کند. تجربه‌های مکرر در عدم تحویل یا تأخیر در ارسال تجهیزات کلیدی، تهران را به این واقعیت می‌رساند که تنها راهبردی مستقل، متکی بر تقویت توان دفاعی بومی و تنوع‌بخشی به شرکای تسلیحاتی می‌تواند امنیت ملی را تضمین کند. در نهایت، اگر چین در پی حفظ جایگاه خود به‌عنوان بازیگری مؤثر در خاورمیانه است، باید از سیاست محافظه‌کارانه کنونی عبور کند. واکاوی بهتر و عمیق‌تر روابط ایران و چین در جریان جنگ ۱۲روزه، محور گفت‌وگویی با محمد کشاورز زاده است تا از منظر سفیر سابق کشورمان در چین، ضروریات و به اقتضائات سیاسی، دیپلماتیک و نظامی-دفاعی پکن در قبال تهران را در دوران پساجنگ به بوته نقد و تحلیل ببریم. آنچه در ادامه می‌خوانید، ماحصل و مشروح این گپ‌وگفت با سفیر پیشین ایران در ازبکستان و ونزوئلاست.

●●●

جناب کشاورززاده، بعد از جنگ ۱۲روزه، اکنون بیشتر ناظران تأکید دارند یکی از ضروریات ایران، تلاش برای تقویت توان نظامی، دفاعی و پدافندی برای پاسخ‌گویی هرچه بهتر و بیشتر در برابر تجاوزات احتمالی آینده است. ازاین‌رو اخبار و گزارش‌های متعددی دال بر معاملات و توافقات تسلیحاتی بین تهران و پکن منتشر شد؛ از خرید جنگنده‌های چنگدو J-۱۰C تا سامانه‌های پدافندی پیشرفته‌تر مانند HQ-۹B و... . اما در این بین، شاهد موضع‌گیری‌های متفاوت و متناقض مقامات پکن بودیم که گاهی از این دست توافقات ابراز رضایت داشتند و گاهی هم آن را به کل تکذیب می‌کردند. بنابراین برخی معتقدند چین با این تأیید و تکذیب به دنبال پیشبرد راهبرد «ابهام» است تا هزینه‌ای در روابط چین‌ها با غرب و اسرائیل به وجود نیاید. اما برخی هم با یک نگاه متفاوت تأکید می‌کنند که اساسا چینی‌ها نیز مانند روس‌ها تمایلی به همکاری و دادن جنگ‌افزارها به ایران، آن‌هم برای تقابل با اسرائیل، ندارند. حضرت‌عالی به‌عنوان سفیر سابق جمهوری اسلامی ایران در چین، کدام قرائت را نزدیک به واقعیت می‌دانید؛ راهبرد ابهام یا تکرار سیاست‌های مسکو توسط پکن؟

واقعیت امر این است که روابط جمهوری اسلامی ایران و چین براساس احترام متقابل و منافع مشترک تعریف شده که دارای یک سابقه تاریخی بلندمدت است که قدمت آن به صدها سال پیش و همان دوران جاده ابریشم بازمی‌گردد و در این مدت طولانی ما سابقه خلف وعده‌ای از طرف چینی‌ها ندیده‌ایم. در دیدار مسعود پزشکیان و شی جین‌پینگ در حاشیه اجلاس شانگهای در کازان روسیه، رئیس‌جمهور چین به صراحت عنوان کرد تحت هر شرایطی روابط تهران و پکن ادامه پیدا خواهد کرد.

نکات شما درست، اما مشخصا در قبال جنگ ۱۲روزه و معاملات تسلیحاتی تهران-پکن، چینی‌ها راهبرد ابهام دارند یا مانند روسیه تمایلی به دادن تسلیحات ندارند؟

واقعیت امر این است که چینی‌ها یک راهبرد موازنه‌ای را در منطقه خاورمیانه پیاده کرده‌اند و آن را دنبال می‌کنند؛ به‌خصوص آنکه شرایط منطقه ما پیچیده و بغرنج شده است و در یک مقطع بسیار حساس و شکننده قرار دارد. چینی‌ها تقریبا به دنبال آن هستند که شرایط منطقه را تثبیت کنند. در سال‌های گذشته هم چینی‌ها همین سیاست را پیاده کردند و در یک نمونه مشخص و بارز، پکن با میانجیگری میان تهران و ریاض باعث شد روابط جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی احیا شود. در این مقطع دفاع ۱۲روزه اخیر هم شاهد بودیم که چینی‌ها تجاوزات اسرائیل را محکوم کردند. من حتی خاطرم هست در زمان ترور شهید سلیمانی، چین تنها کشوری بود که این اقدام را به‌عنوان «جنایت جنگی آمریکا» رسما محکوم کرد که این مورد توسط کشور دیگری انجام نشد. ضمن اینکه در جنگ اخیر بین هندوستان و پاکستان نشان داده شد که تسلیحات و جنگ‌افزارهای چینی تا چه اندازه توانمند است که توانایی رقابت با تسلیحات غربی را دارد.

اما در پاسخ به سؤال شما، من معتقدم این ما بودیم که به شکل جدی و مستمر به دنبال خرید و استفاده از تسلیحات و تجهیزات و جنگ‌افزارهای چینی نبودیم. اکنون هم که به ضرورت فضای بعد از دفاع ۱۲روزه، جمهوری اسلامی ایران به دنبال تقویت توان نظامی دفاعی و پدافندی خود است، با حس این ضرورت نمی‌توان یک‌روزه شاهد خرید تسلیحاتی بود؛ چون این‌دست قراردادها زمان‌بندی خاص خود را دارد. بالاخره باید این گفت‌وگوها بین مقامات نظامی و دفاعی ما با مقامات چینی انجام شود و بعد از آن تنظیم قرارداد و نحوه خرید مطرح شود. اکنون نمی‌توانیم به فوریت انتظار داشته باشیم این‌دست قراردادهای تسلیحاتی از سوی چین یا هر کشور دیگری اجابت شود. ضمن اینکه فراموش نکنیم که دکترین نظامی و دفاعی ما از اول براساس تسلیحات غربی بود و بعد هم تسلیحات روسی را استفاده کردیم و در این مدت به شکل جدی دنبال جنگ‌افزارها و تسلیحات چینی نبودیم. من حتی به یاد دارم در برهه‌ای تلاش داشتیم به جای سیستم جی‌پی‌اس در ناوبری، از سیستم جایگزین چینی‌ها استفاده کنیم که متأسفانه این اقدام از سوی ما پیگیری نشد. ما باید از مدت‌ها قبل و به صورت پیوسته و مستمر به دنبال خرید تسلیحاتی و تأمین پیش‌زمینه‌های آن می‌بودیم، نه اینکه بعد از دفاع ۱۲روزه و به ضرورت تقویت توان پدافندی، به‌سرعت سراغ چینی‌ها برویم و انتظار داشته باشیم یک‌شبه تسلیحات مدنظر را به ما بدهند.

ولی زمانی که برچسب «روابط راهبردی» روی مناسبات تهران-پکن قرار گرفته، نباید شاهد این حمایت‌ها و همکاری‌ها بود؟

ببینید، ما پلتفرم‌های همکاری نظامی بین چین و ایران هم داریم و یک کمیسیون مشترک نظامی با چینی‌ها را هم داریم و براساس همین کمیسیون مشترک نظامی و دفاعی، در این سال‌ها شاهد مانورها و رزمایش‌های مشترکی با طرف چینی بوده‌ایم که تعدادی از آنها در خلیج فارس، تنگه هرمز و دریای عمان انجام شد. اما مسئله اینجاست که نمی‌توان یک‌روزه و به‌فوریت انتظار داشت کشوری مانند چین در زمینه قراردادهای تسلیحاتی وارد عمل شود. به هر حال، این پروسه‌ای بود که باید قبل‌تر از اینها و پیش از این دفاع ۱۲روزه در دستور کار جدی مقامات قرار می‌گرفت تا اکنون ثمره آن را با دریافت تجهیزات و جنگ‌افزارهای چینی برداشت می‌کردیم، نه اینکه بعد از تجاوز اسرائیل تازه یادمان بیفتد برای تقویت توان پدافندی سراغ تسلیحات چینی برویم و انتظار داشته باشیم یک‌روزه آنها را به ما بدهند.

گفته شما به معنای حمایت از چین است؟

خیر، نگاه من کاملا واقع‌بینانه است؛ چون واقعا در مناسبات بین‌المللی و در روابط سیاسی کشورها، نمی‌توانید انتظار داشته باشید به‌سرعت و فوریت، کشورها قراردادهای تسلیحاتی آن‌هم قراردادهایی مانند فروش جنگنده و نظایر آن را عملیاتی کنند. به هر حال، این یک پروسه زمان‌بر است که چینی‌ها باید تبعات سیاسی، دیپلماتیک و امنیتی آن را هم بسنجند.

پس برای خرید تسلیحات چینی دیر شده است؟

نه، به نظر من باید از هم‌اکنون یک ابتکار جدید برای توسعه روابط نظامی و دفاعی و تسلیحاتی با چینی‌ها ترسیم، تعریف و پیاده کنیم. به هر حال، چین این توانمندی را دارد و می‌تواند این تسلیحات را در اختیار ما قرار دهد.

نکته مهمی در گفته‌های حضرت‌عالی درباره جنگ اخیر هندوستان و پاکستان و حمایت جدی چینی‌ها از اسلام‌آباد مطرح شد. آیا اکنون ایران به وزن راهبردی پاکستان برای چین نرسیده است؟

به نظر من، رابطه چین و پاکستان یک رابطه ویژه و منحصربه‌فرد است که مانند آن را در هیچ رابطه دوجانبه بین‌المللی پیدا نمی‌کنید که به آن «اتحاد آهنین» می‌گویند و دلیل آن نیز به رقابت بین چین و هندوستان بازمی‌گردد. بنابراین اسلام‌آباد یک اهمیت خاص و ویژه برای پکن دارد. متأسفانه باید اذعان کرد هنوز آن اهمیت راهبردی که چینی‌ها برای پاکستانی‌ها قائل هستند، در مورد ایران ندارند. البته باید یک آسیب‌شناسی از داخل خود کشور داشته باشیم. همان‌طورکه گفتم، متأسفانه در این مدت، ما مکانیسم‌هایی که براساس آنها بتوانیم روابط با چین را ارتقا بدهیم و آن را به سطح روابط آهنین برسانیم، تعریف نکرده‌ایم. برای مثال، ما یک مکانیسم روابط عالی با چین داریم که طی این سال‌ها متوقف شده است. طبق این مکانیسم روابط عالی با چین، قرار بود سطح مناسبات تهران و پکن به سطح روابط بین چین و عربستان برسد که شخصا توسط محمد بن‌سلمان به‌عنوان ولیعهد عربستان سعودی پیش رفته است. ولی متأسفانه باید گفت اگرچه این مکانیسم روابط عالی با چین در دوره سفارت من در پکن بنا نهاده شد، اما تاکنون عملیاتی نشده و متوقف شده است.

آن زمان، دکتر لاریجانی به عنوان رئیس پیشین مجلس شورای اسلامی و رئیس این مکانیسم روابط عالی با چین، قرار بود مناسبات ما را به سطح یک مناسبات آهنین تبدیل کند. پس اگر ما انتظار داشته باشیم که در سطح همین روابط حسنه و متعارف بین ایران و چین جلو برویم، قطعا باید در همان سطح هم میوه و دستاوردهای آن را برداشت کنیم. اگر ما تلاش جدی برای تعریف مکانیسم روابط عالی و آهنین با چین داشته باشیم، آن زمان می‌توان انتظار داشت که پکن هم در این سطح آهنین و روابط عالی، حمایت جدی از ایران داشته باشد. در مثال دیگر، گزارش داده شد که آقای دکتر لاریجانی عصر یکشنبه در سفر به روسیه با ولادیمیر پوتین در کرملین دیدار کرده است و جا دارد که همین اقدام به‌سرعت برای چینی‌ها هم انجام شود که آقای دکتر لاریجانی یا فردی هم‌وزن با ایشان به پکن هم سفر کند و با رئیس‌جمهور چین دیدار داشته باشد که در این سفر، پیام مقامات عالی کشور و مشخصا پیام مقام معظم رهبری برای آقای شی جین‌پینگ ارسال شود. آن‌هم در شرایطی که همه می‌دانیم آقای شی جین‌پینگ نه رئیس‌جمهور، بلکه رهبر چین محسوب می‌شود. این کارهایی است که باید به‌سرعت انجام شود و سفارت ما در چین باید در این باره فعالیت مستمر و جدی را در دستور کار قرار دهد. این‌گونه تصور نکنیم که هر وقت ما نیاز به حمایت داشته باشیم، کشوری مانند چین ملاحظات خود را کنار بگذارد و از ما حمایت کند یا هر چیزی که می‌خواهیم را در اختیار ما بگذارد. باید کار مداوم و مستمر دیپلماتیک انجام بدهیم. باید مناسبات فی‌مابین را از روابط حسنه و متعارف جاری به یک سطح از روابط عالی در قالب مناسبات ویژه و آهنین ارتقا دهیم.

به موضوع مهم‌تر بپردازیم. آیا می‌توانیم با مترروسیه به چین هم نگاه کنیم و با در نظر گرفتن تجربیات تلخ اس-۳۰۰ و همچنین سوخو-۳۰ و سوخو-۳۵، یک پیش‌داوری از توافقات تسلیحاتی احتمالی بین تهران و پکن داشته باشیم؟ به بیان کاملا صریح‌تر، چینی‌ها هم مانند روسیه رفیق نیمه‌راه هستند؟

من در مورد سیاست روسیه و همچنین توافقات تسلیحاتی بین تهران و مسکو نظر نمی‌دهم؛ چون نه حوزه کاری و حوزه مأموریتی من و نه حوزه مطالعاتی من بوده است. من روی چین تمرکز می‌کنم. در ابتدای مصاحبه گفتم که در این مناسبات تاریخی بین ایران و چین، تاکنون پکن خلف وعده‌ای نداشته است. به هر حال، من سفیر ایران در چین بودم و می‌دانم که چینی‌ها در موضوعات مختلف چه کمک‌هایی به ما کرده و می‌کنند. در بسیاری از موضوعات، پروژه‌ها و همکاری‌ها، با وجود تهدیدات غرب برای تحریم‌ها، این چینی‌ها بودند که پای کار آمدند. کدام کشور را در دنیا سراغ دارید که ده‌ها و صدها شرکت و بانک آن به دلیل همکاری با ایران از سوی آمریکایی‌ها و اروپایی‌ها تحریم شده است؟ فقط چین حاضر به پذیرش چنین هزینه‌ای برای ایران بوده است. در حالی که هیچ‌کدام از کشورها، از روسیه تا کشورهای اروپایی و دیگر کشورهای منطقه و فرامنطقه‌ای، حاضر به چنین فداکاری‌ای و تقبل این میزان از تحریم به واسطه همکاری با ایران نبودند. پس من بدون تعارف، این قیاس را قبول ندارم و نمی‌توانید با کارنامه روسیه، چینی‌ها را مؤاخذه کنید.

اگر چین در روابط ایران و عربستان میانجیگری و آن را احیا نمی‌کرد، اکنون مناسبات تهران و ریاض در همان وضعیت نامطلوب و حتی تقابل و تخاصم قرار داشت. همین الان هم چینی‌ها به دنبال تحرکات و تلاش‌های دیپلماتیک میانجیگرانه هستند که وضعیت خاورمیانه از این ناامنی و بی‌ثباتی خارج شود و به یک وضعیت پایدار برسد. اتفاقا مناسبات ما با چین به‌عنوان یک عضو دائم شورای امنیت و دارای حق وتو، می‌تواند تضمین‌هایی را در راستای منافع ایران ایجاد کند و می‌تواند غربی‌ها و به‌ویژه اروپایی‌ها را متقاعد کند که مذاکرات جدی‌تری با ایران داشته باشند؛ در صورتی که این توانایی برای طرف روسیه وجود ندارد. روسیه و اروپا اکنون در جنگ اوکراین بیشترین تقابل و اختلاف را دارند. قطعا اروپایی‌ها گوش شنوایی برای حرف‌های مسکو و میانجیگری‌های آن ندارند. اما بعد از موضوع جنگ تعرفه‌های دونالد ترامپ، اتفاقا روابط تجاری و اقتصادی چین و اروپا تقویت شده است و این باعث شده اروپایی‌ها حرف‌شنوی بیشتری از چینی‌ها داشته باشند که طبیعتا وزن دیپلماتیک پکن را افزایش می‌دهد. قطعا از این طریق می‌توانیم با اهرم چین، مذاکراتی را تعریف کنیم که شاید اروپا از فعال‌کردن مکانیسم ماشه خودداری کند. ضمن اینکه ما روابط خوبی با چینی‌ها و به آنها اعتماد داریم.

اما نکته مهمی که نباید فراموش کنیم این است که ما باید از چینی‌ها چنین درخواستی داشته باشیم، نه اینکه ما در یک گوشه بنشینیم، منفعل، ساکت و بدون تحرکات دیپلماتیک باشیم و از آن طرف انتظار داشته باشیم که چینی‌ها برای ما اقدامات میانجیگرانه انجام بدهند. ما باید به اندازه توان خود و به اندازه تلاش‌های خود در ارتقای روابط با چین، از پکن انتظار داشته باشیم. البته اقدامات خوبی انجام شد، مانند سفر اخیر آقای دکتر عراقچی به چین برای حضور در اجلاس وزرای امور خارجه پیمان شانگهای. ضمن اینکه باید برای سفر آقای دکتر پزشکیان به چین با هدف حضور در اجلاس سران شانگهای هم برنامه‌ریزی خود را داشته باشیم که متأسفانه این سفر به دلیل اقتضائات دفاع ۱۲روزه به تأخیر افتاد.

باز هم روی مناسبات تهران - مسکو برای ارزیابی روابط ایران و چین تمرکز کنیم. به دنبال رسانه‌ای‌شدن توافقات تسلیحاتی احتمالی بین تهران و پکن، شاهد موضع‌گیری متفاوت کرملین بودیم که مشخصا نگران جایگزین‌شدن توسط چینی‌ها در مناسبات نظامی، امنیتی و دفاعی ایران بودند. نگرانی عمده‌تر روس‌ها این بود که احتمالا ایران دست به یک شیفت و تغییر دکترین نظامی، امنیتی و دفاعی از روسیه به سمت چین خواهد زد؛ چراکه انتظارات تهران از مسکو در جنگ ۱۲روزه به‌هیچ‌وجه اجابت نشد. اولا، به باور شما چنین شیفت و تغییر پارادایمی در دکترین نظامی و دفاعی و امنیتی ایران از روسیه به سمت چین وجود دارد؟ و دوم اینکه آیا واقعا روسیه نگران جایگزین‌شدنش توسط چینی‌هاست و از این موضوع بیم و واهمه دارد و در این صورت مانع از عملیاتی‌شدن توافقات تسلیحاتی بین تهران و پکن خواهد شد؟

من در پاسخ به سؤالات قبلی به این نکته اشاره کردم که در دکترین نظامی ما، ابتدا تسلیحات و تجهیزات غربی وجود داشت و بعد هم به سمت روس‌ها و استفاده از تجهیزات روسی گرایش پیدا کردیم و در این مدت هیچ‌گاه تلاش جدی و مستمری برای استفاده از تسلیحات و جنگ‌افزارهای چینی در راهبردهای نظامی، دفاعی و امنیتی خود نداشتیم و در دکترین نظامی و دفاعی ما، چین محلی از اعراب نداشت. در صورتی که ما کمیسیون مشترک نظامی-دفاعی و مانورهای متعدد مشترک داشتیم. من هیچ‌وقت ندیدم که مقامات نظامی، امنیتی و دفاعی ما به دنبال خرید تسلیحات چینی باشند. البته چینی‌ها هم طی چند سال اخیر به یک توانمندی قابل توجه در حوزه تسلیحات دست پیدا کردند. دلیل اصلی آن هم به واسطه تهدیدات و مخاطرات ناشی از مسئله تایوان است. یعنی چین که تا ۱۰ سال پیش ناو جنگی نداشت، اکنون چندین ناو جنگی دارد. چین که جنگنده پیشرفته نداشت، اکنون به توانایی ساخت آن رسیده است. ناوبری هوایی و دریایی آن هم پیشرفت بسیار چشمگیری طی این سال‌ها داشته است و قدرت آن کمتر از غربی‌ها نیست.

اما خود کارشناسان چینی معتقدند خرید جنگنده‌ای مانند جنگنده‌های J-۱۰C، رقیب خوبی برای تقابل با اف-۳۵ نیستند؟

من کارشناس حوزه نظامی نیستم، اما این را می‌دانم که چینی‌ها جنگنده‌هایی را هم در اختیار دارند که قدرت تقابل با اف-۳۵ را دارد. حالا اینکه این جنگنده‌ها را در اختیار ایران می‌گذارند یا خیر، موضوع دیگری است.

جناب کشاورز زاده، یکی از نکات کلیدی در لابه‌لای حرف‌های شما، مسئله میانجیگری در موضوع هسته‌ای ایران بود. اخیرا گزارش‌هایی وجود دارد که ایران دست به یک تغییر پارادایم دیپلماتیک بعد از جنگ ۱۲روزه زده و با تغییر میزبان و میانجی مذاکرات از عمان و قطر به سمت کشورهای جایگزین رفته که اکنون چین و نروژ، دو نامزد جدی هستند. ناظران تأکید دارند اگر چین میزبان و میانجی مذاکرات شود، به دلیل همان نکاتی که عنوان داشتید، هم اعتماد اروپایی‌ها و هم اعتماد ایران می‌تواند شانس موفقیت را بالا ببرد. اولا، چقدر ممکن می‌بینید که چینی‌ها به دنبال ورود به پرونده هسته‌ای ایران باشند؟ و در صورت میانجیگری پکن، آیا شانس موفقیت در مذاکرات هسته‌ای، چه برای فعال‌نشدن مکانیسم ماشه و چه برای توافق با آمریکا، افزایش پیدا خواهد کرد؟

در مورد تمایل چینی‌ها برای میانجیگری در مذاکرات هسته‌ای، قبل‌تر خود چینی‌ها و مشخصا شی جین‌پینگ این ابراز تمایل را داشته‌اند؛ یعنی چین این اراده را دارد که بخواهد در مسئله مذاکرات هسته‌ای ورود پیدا کند و دلیلش هم کاملا مشخص است. چین واقعا به دنبال صلح، ثبات و امنیت پایدار در منطقه خاورمیانه است. به هر حال، چینی‌ها مناسبات، توافقات و توافق‌نامه‌های گسترده اقتصادی، انرژی و تجاری در منطقه خاورمیانه تعریف کرده‌اند که هرگونه ناامنی می‌تواند آثار و تبعات مخربی برای پکن داشته باشد. همان‌گونه که چینی‌ها با میانجیگری، روابط ایران و عربستان را احیا کردند، اکنون هم دوست دارند مانع از فعال‌شدن مکانیسم ماشه و توافق بین ایران و آمریکا شوند. در فعال‌کردن مکانیسم ماشه، همان‌طورکه قبلا اشاره کردم، موضوع اصلی و کلیدی، اعتماد است. ایران قبل از دفاع ۱۲روزه، اعتماد خود را به اروپایی‌ها از دست داده بود، اما بعد از تجاوز اسرائیل، به کل این اعتماد از بین رفته است. ضمن اینکه دیگر اعتماد ما به آمریکا هم از بین رفته است، اما ما به چین اعتماد داریم. از طرف دیگر، چین هم روابط بسیار خوب تجاری و اقتصادی با اروپا دارد؛ یعنی اروپایی‌ها هم تا حدی این اعتماد را به چین دارند.

من هفته پیش با تلویزیون فونیکس چین مصاحبه کردم و آنجا خطاب به شهروندان چین عنوان کردم که اگر مکانیسم ماشه فعال شود، به معنای پایان کانال‌های دیپلماتیک است و منطقه غرب آسیا معلوم نیست به چه وضعیتی کشیده خواهد شد، حتی امکان دارد مخاطراتی در آبراه‌های انرژی خلیج فارس به وجود بیاید که ضرر اصلی آن به چین بازمی‌گردد و قطعا چینی‌ها هم چنین وضعیتی را نمی‌خواهند. ازاین‌رو این زمینه و انگیزه برای پکن وجود دارد که به شکل جدی در مسئله مذاکرات ایران و اروپا ورود کند و مانع از فعال‌شدن مکانیسم ماشه شود و در سطح بالاتر، با ازسرگیری مذاکرات هسته‌ای بین ایران و آمریکا، یک توافق جدید را رقم بزند. حتی پیش‌تر از انتخاب عمان برای میانجی و میزبان مذاکرات ایران و آمریکا، در آن پنج دور گفت‌وگو، من پیشنهاد کرده بودم که اتفاقا از ظرفیت چینی‌ها استفاده شود، اما تصمیم‌گیران در کشور ملاحظات خاص خود را داشتند. خدا رحمت کند جناب آقای دکتر امیرعبداللهیان را، اما من خاطرم هست که بعد از دور اول مذاکرات بین آقای شمخانی و نماینده عربستان در چین برای احیای روابط تهران-ریاض، قرار بر این بود که دور دوم در سطح وزرای امور خارجه دو کشور ایران و عربستان برگزار شود. همان موقع در کشور پیشنهادهای مختلفی وجود داشت که عده‌ای می‌گفتند این جلسه وزرای امور خارجه ایران و عربستان در مکه باشد، عده‌ای می‌گفتند در عراق باشد، عده‌ای می‌گفتند در امارات باشد، اما من همان موقع به مرحوم دکتر امیرعبداللهیان پیشنهاد دادم که اتفاقا جلسه دوم در سطح وزرای امور خارجه ایران و عربستان هم در خود چین برگزار شود و در تماس تلفنی با مرحوم امیرعبداللهیان گفتم زمانی که دور اول مذاکرات در چین برگزار شده، بهتر است دور دوم هم در همین چین برگزار شود. با وجود پیشنهادهای متنوع، نهایتا مرحوم امیرعبداللهیان گفته من را پذیرفت و دیدار وزرای امور خارجه ایران و عربستان در چین برگزار شد.

پس قطعا نمی‌توان از توانمندی‌های سیاسی و دیپلماتیک چین غافل شد. در داخل ایران، متأسفانه همه نگرش‌ها یک‌سویه و بیشتر در حوزه قراردادهای نفتی و تجاری است، اما چین هم توانمندی‌های جدی نظامی-تسلیحاتی و هم توانمندی‌های جدی دیپلماتیک دارد. واقعا جا دارد نگاه خود را به چین تغییر دهیم. نباید صرفا چین را به‌عنوان یک مشتری نفتی ببینیم و در ازای آن کالا وارد کنیم. باید در حوزه‌های مختلف دیپلماتیک، تسلیحاتی، نظامی، دفاعی، لجستیک برای چینی‌ها یک پلتفرم جدید از روابط، مناسبات و توافقات تعریف کنیم.

ادامه در صفحه ۳